

PÄÄKIRJOITUS

Vertaisarvioinnin ohituskaistalla on ruuhkaa

TUUKKA TAMMI

Yksi korona-ajan ilmiö on ollut vertaisarvioimattomien tutkimusten lisääntyminen. Syynä on nopean tiedon tarve poikkeustilanteessa, suuren tuntemattoman edessä. Vertaisarvioimattomiin tutkimuksiin erikoistuneilla pre-print-julkaisurakistoilla onkin ollut tärkeä rooli uusimman koronatutkimuksen välittäjinä kliinikoille ja päätöksentekijöille.

Terveys- ja biotieteisiin keskittyviin BioRxiv- ja medRxiv-pre-print-julkaisu-alustoille oli syyskuun alussa ladattu yli 8 000 covid-19-aiheista artikkelia. Covid-19-aiheiset pre-printit painottuvat terveystieteisiin, mutta myös yhteiskuntatieteiden vastaavilla alustoilla, kuten Elsevierin SSRN:llä, covid-19-aiheisia vertaisarvioimattomia työpapereita on huomattava määrä.

Pre-printeistä näyttää kuitenkin tulleen myös houkutteleva ohituskaista, jolla oman tutkimuksen voi saada näkyville ilman hidasta vertaisarviointiprosessia. Ilmenneiden ongelmien vuoksi palvelut ovat lisänneet sivuilleen näkyvän huomautuksen: "these are preliminary reports that have not been peer-reviewed. They should not be regarded as conclusive, guide clinical practice/health-related behavior, or be reported in news media as established information." Joissakin tapauksissa tutkijayhteisö on laajalti teilannut pre-print-tutkimuksen, mutta vahinko on jo ehtinyt tapahtua: tulos on ehtinyt piintyä totuudeksi julkisessa keskustelussa. Huomautuksen viimeinen virke ohjeistaa: vertaisarvioimattomia tutkimustuloksia ei pidä raportoida mediassa vakiintuneena tietona, vaan niiden keskeneräinen status tulee mainita. Ehdotan, että lisäksi tutkijan tulee perustella, miksi tutkimustuloksista on kiire kertoa jo ennen vertaisarviointia.

Nykymuotoisen tieteellisen vertaisarvioinnin katsotaan saaneen alkunsa vuonna 1731, kun Royal Society of Edinburgh julkaisi kokoelman vertaisarvioituja lääketieteellisiä artikkeleita. Nykyään maailmassa julkaistaan vuosittain satojatuhansia vertaisarvioituja tiedeartikkeleita. Jokaisella julkaistulla artikkelilla on keskimäärin 2–3 vertaisarvioitsijaa. Vielä suurempi määrä on julkaisemattomia artikkelikäsitelmiä ja niiden arvioitsijoita. Vertaisarviointia voisi kutsua akateemiseksi talkootyöksi.

Vertaisarviointi ei ole ongelmaton järjestelmä, mutta parempaakaan ei ole keksitty. Se on laadunvarmistusta, jonka vaiheet näkyvät vain arviointiprosessissa mukana oleville tutkijoille, arvioitsijoille ja tieteellisten julkaisujen toimituskunnille. Kun käsikirjoitus hyväksytään, lopputuloksesta eli tutkimusjulkaisusta pääsee nauttimaan tätä pientä piiriä laajempi yleisö. Niissä tapauksissa, kun arvioinnin kohteena ollut käsikirjoitus hylätään, käsikirjoitus jää suurelta yleisöltä näkymättömiin. Vertaisarviointi on luonteeltaan siis puolisolalaista työtä: kaikki ammattitutkijat sitä tekevät, mutta työn yksityiskohtia ei pääsääntöisesti voi paljastaa. Toisin kuin omista julkaisuistaan, tutkija ei juuri voi paukutella henkseleitään arvioimistaan käsikirjoituksista. Mutta tiedä, referee hyvä, sinua arvostetaan ja tarvitaan.